

Kamrás A

Budapest, 1959, szept.12.

144622-926/3

Kedves Barátom!

Köszönettel nyugtázom könyvedet. A téma nagyon érdekes, mivel irodalomtörténetünk ezt a korszakot a legkevésbé dolgozta ki eddig, holott a későbbiek helyes megértése és magyarázata szempontjából éppen ez az átmeneti idő rendkívül fontos. Mihelyt túl vagyok a legsürgősebb munkán - jelenleg az Esztétika első részének utolsó fejezetével vagyok elfoglalva - rögtön hozzálatok az olvasáshoz.

Gertruddal együtt melegen üdvözlünk Téged is, Erzsit is.

Igaz hived

Lukács György

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

LA422-926/4

Komlos Aladár

Budapest, 1960, május 21.

Kedves Barátom!

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Felhasználtam az Esztétika befejezése után beállott szünetet, hogy könyvedet végigolvassam. Nagyon sok finom és megértő elemzés van benne, bár véleményem szerint a megértésben néha túlmész a szükséges határon, például Posa Lajos úgynevezett költészeténél. Ez persze nem változtat semmit azon, hogy a lényeges költők elemzése ne legyen felette tanulságos.

Nekem a könyvben két dolog hiányzik. Az egyik, hogy Te sem bontod fel eléggé a tárgyalta hosszú korszakot szakaszokra, holott azok ebben a fejlődésben nagy minőségi változásokat idéznek elő. A költők nem egy társadalmi rendszerre általában reagálnak, hanem azokra a nagyon konkrét és gyakran nagyon lényegesen változó társadalmi szerkezetekre, irányzatokra stb., amelyekkel az életben találkoznak. Erről a kérdéstről multkori beszélgetésünkben részletesen volt szó. Sajnálom, hogy a Te könyved sem eléggé konkrét ebben a tekintetben.

A másik kérdés a lírai fejlődés messzemenően izolált tárgyalása. Nagyon jól tudom, hogy ilyen történelmi hosszmetaszetek szükségesek és tanulságosak. De mégis jobban kellene érezni az összefüggést a szomszédos irodalmi területekkel. Az érintkezést sok helyen még személyileg is megvan, hiszen Te magad is tárgyalod Tolnai Lajost. Ebből szerintem az a hátrány következik, hogy nem válik érzékelhetővé, hogy az a korszak, amelyet Te tárgyalasz éppen a magyar realizmus kibontakozásának korszaka. Itt van maga Tolnai Lajos,

./.

itt van Mikszáth Kálmán, itt vannak a kor-
szak végén Brody Sándor, Thury Zoltán, Kobor
Tamás, stb. Azt hiszem, ha közelebbről nézzük
a dolgot, vannak is kölcsönhatások, s a líra
fejlődése nemcsak a szubjektivizmus irányába
megy, hanem a realizmuséba is. Persze nem egye-
nesvonalúan és nem minden költőnél egyformán.
Azonban ez a tendencia megvan és kihat az egyes
költők nyelvére, képeire, nemcsak témaválasz-
tásukra. Jól tudom, hogy Te több helyen érin-
ted ezt a kérdést, de mivel nincs összefüggésbe-
hozva a magyar irodalom e fontos fejlődési ten-
denciájával, a lírai hatások sem bontakoznak
ki a kellő plaszticitással.

Gertrud és én melegen üdvözlünk Erzsit
és Téged.

Igaz hived

NTA FIL. INT

Lukács Arch.

Lukács György

Komlos

L44L 27-926/5

Budapest, 1961 március 7.

Kedves Barátom!

Hálásan köszönöm, hogy szép kis könyvet elküldted nekem. Nagy élvezettel olvastam és fővonalában egyetérték velem. Különösen tetszett amit az egyes versek értékelésének különbségéről az egész lírai életművel szemben kifejtesz. Ezt a kérdést nagyon érdemes volna külön tanulmányban megvizsgálni és a kérdést különböző /költői, emberi, társadalmi stb./ vonatkozásait kiemelni. Mert az egyes verseket illetően is itt komoly kérdések merülnek fel és azt hiszem a legtöbb esetben az egész nagy költők legnagyobb versei mint egyes versek is fölülte állanak a kisebb költőknek, bár a színvonalingadozás náluk sokkal nagyobb lehet; éppen Petőfire és Adyra gondolok. De például Goethenél ez a kérdés már egészen másképpen áll mint a fenti példánál. Ez a kérdés mindenesetre nagyon izgalmas és érdemes volna vele behatóan foglalkozni.

Erzsit és Téged Gertruddal együtt melegen üdvözlünk.

Igaz hived

Lukács György

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

1946 22-926/6

Komlós Aladár

Budapest, 1966. április 11.

Kedves Barátom !

Hálásan köszönöm, hogy könyvedet elküldted nekem. Nagy érdeklődéssel olvastam. A közvetlenül a kiegyezés utáni tendenciák ismertetéséből sokat tanultam. Nagy érdeklődéssel olvastam amit Ambrus Zoltánról és Péterfy Jenőről írtál. Itt tulajdonképpen szépen ki van fejtve a magyar "victorianismus" kritikai elmélete: művelt és kulturált konzervativizmus. Ezzel, sok legenda ellenében, a megfelelő helyre tetted ezeket a kritikásokat. A későbbiekben csak azt sajnáltam, hogy ezt a tendenciát a "Nyugat"-nál csak itt-ott érinted, holott ez különösen Schöpflin-nél de Babicsnál is igen fontos szempont. Azt hiszem, hogy a "Nyugat"-ot /különösen Adyval való ellentétét/ ennek kifejtése nélkül nem lehet igazán megérteni. Ezzel függ össze az is, hogy éppen az Ady-fejezettel vagyok a legkevésbé megelégedve. Nem tartom helyesnek, hogy egy olyan, szerintem korszakalkotó tanulmány mint a "Petőfi nem alkuszik" még csak megemlítve sincsen, pedig éppen ebben a tanulmányban szakít Ady a leghatározottabban a "Nyugat"-ban is uralkodó magyar "victorianismussal".

./.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Nagyon hálás vagyok Neked, hogy oly buzgalommal igyekezted magadat beleélni az én korai kritikai tevékenységembe, holott ez számodra bizonyára meglehetősen idegen. Ebben a tekintetben volna is egy kérésem. Hozzád. A fejezet végén megemlíted, e tevékenységemnek hatását a Horthy-korszak fiatal íróinak egy részére. Itt számomra kellemes meglepetés volt Radnóti névvel találkozni, akit mint költőt nagyon szeretek és tisztetek, akinél azonban fogalmam sem volt róla, hogy írásaimat valaha olvasta. Nem közölhetnéd-e velem e megállapításodnak forrásait?

Meleg üdvözléssel Mindkettőtöknek

. igaz hived .

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Lukács György

Lavul 22-926/9

Budapest, 1970. június 17.

Kedves Palotai Erzs, kedves Komlós Aladár!

Ezerszer bocsánatot kérek, hogy igazán meghatóan kedves levelükre ilyen elkésve felelek. De az utolsó időben tulterhelt voltam munkavonalon is, másképpen is. Ezért csak ilyen elkésve, de nem kevésbé melegen és hálásan fejezem ki köszönetemet. Nagy nyereségnek tartom, hogy minden nézeteltérés ellenére ilyen viszony alakulhatott ki közöttünk. És egészen külön kell megköszönnöm Erzs sorait is. Az ember öregkorában gyakran átél szép dolgokat, de hogy olyan érzéseket tud kiváltani, mint amilyenek e levélben vannak, erre egy öreg ember, mint én, még a legnagyobb opitizmussal sem számíthat.

Sok meleg üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács György

5